

בס"ד, ט"ז תשרי התשפ"ו

זבחים כ"ד – חציצה ברגלי הכהן, מחלוקת בקבלה בשמאל, ועבודה ביד ימין

שאלות:

1. מיכי כהן עומד על שרפרף קטן כדי לזרוק את הדם יותר גבוה. האם עבודתו כשרה?

מקור הפסול של עמידה על גבי חפצים

הגמרא ממשיכה את הדיון מהמשנה, ומבררת את המקור לפסול כהן העובד כשהוא עומד על גבי כלים, בהמה או רגלי חברו.

- **מקור הפסול:** בבית מדרשו של רבי ישמעאל למדו מהיקש: כשם שכלי שרת מקדשים (שנאמר "וַיִּמְשְׁחֵם וַיְקַדְּשׁ אֹתָם"), כך גם רצפת העזרה מקדשת, שהרי דוד המלך קידש אותה (כמו שלמדנו במסכת שבועות, בשתי תודות ובשיר של פגעים). ומה בבגדים (כלי שרת) אסורה חציצה, כך גם ברצפה – אסור שיהיה דבר החוצץ בין רגלי הכהן לרצפה.
- **הצורך בפירוט:** הגמרא מסבירה מדוע המשנה הייתה צריכה לפרט את כל המקרים (כלים, בהמה, חבר), כי מכל אחד מהם יש סברה לומר שדינו שונה ולא חוצץ.
- **דין רגלו אחת על הרצפה:** רבי אליעזר אומר שבמקרה שרגלו אחת על הרצפה ואחת על חפץ חוצץ, הדין תלוי ביכולתו לעמוד יציב על רגלו האחת שעל הרצפה. אם הוא יכול – העבודה כשרה.
- **ספקותיו של רבי אמי:**

- **אבן מתנדנדת:** מה הדין אם עמד על אבן שהתנדנדה מרצפת העזרה? הגמרא מבהירה שהשאלה היא רק אם דעתו לחבר אותה בחזרה.

- **עמידה במקום האבן:** מה הדין אם עמד בגומה שנוצרה לאחר שהאבן נעקרה? הגמרא מבהירה שהשאלה היא לא על קדושת המקום (שהרי ברור שהקדושה מגיעה עד התהום, ואם כל הרצפה הייתה נעקרת, לא הייתה בעיה), אלא האם עמידה בתוך גומה נחשבת "דרך שירות" ראויה. שתי השאלות נותרות ללא הכרעה ("תיקו").

2. שמעון כהן, שהוא שמאלי, קיבל את דם הקורבן ביד שמאל שהיא ידו החזקה. הקורבן כשר?

מחלוקת רבי שמעון וחכמים בקבלה בשמאל

הגמרא עוברת לדון במחלוקת במשנה: קבלת הדם בשמאל פסולה, ורבי שמעון מכשיר.

- **מקור שיטת חכמים:** חכמים לומדים מהפסוק בחטאת "וְלָקַח... בְּאֶצְבְּעוֹ וְנָתַן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ". מכיוון שהמילה "אצבע" מופיעה בין "לקח" (קבלה) ל"נתן" (נתינה), הם דורשים אותה גם על הקבלה וגם על הנתינה, ומכיוון ש"אצבע" נלמדת ממצורע שהיא ימין, הרי שגם קבלה וגם נתינה צריכות להיות בימין.
- **בירור שיטת רבי שמעון:**

- **רבי שמעון** חולק ואומר בבירייתא: "הואיל ולא נאמרה יד בקבלה – קיבל בשמאל כשר". הגמרא מבררת: הרי יש שתי גזירות שוות אפשריות ממצורע ("יד-יד" ו"אצבע-אצבע"),

שבשניהם נאמר "הימנית". אם **רבי שמעון** מקבל אחת מהן, מדוע קבלה בשמאל כשרה? ואם לא מקבל אותן, מניין לו שנתנית הדם בימין מעכבת?

- **הסבר ראשוני (רב יהודה) ודחייתו: רב יהודה** מסביר ש**רבי שמעון** לא מקבל את הגזירות השוות שמדובר בימין. אבל **רבה** דוחה זאת: ראשית, אם כך, מניין יודע **רבי שמעון** שנתניה היא כן בימין? שנית, הוא מביא ברייתא שבה **רבי שמעון** אומר במפורש ש"יד" ו"אצבע" הן תמיד ימין.
- **הסבר שני (רבא) ודחייתו: רבא** מסביר ש**רבי שמעון** סובר שהמילה "אצבע" בפסוק לא יכולה טכנית להתייחס לקבלה, כי "אי אפשר לקבלה באצבע" בלבד. אבל **רב סמא** דוחה זאת, ואומר שאפשר ליצור למזרק "אוזן" ולקבל דרכה עם האצבע.
- **הסבר שלישי (אביי): אביי** מסביר שהמחלוקת היא כללית יותר: האם "מקרא נדרש לפניו ולאחריו"? **חכמים** סוברים שכן, ולכן דורשים את "אצבע" גם על "ולקח" על הקבלה. **רבי שמעון** סובר שהמקרא נדרש רק לאחריו, ולכן "אצבע" מתייחסת רק ל"ונתן" שלאחריה.
- **שיטת רבי אלעזר ברבי שמעון: אביי** מביא את שיטת בנו של **רבי שמעון**, הסובר שהמקרא נדרש רק לפניו (ולפעמים "רק לפניו ולא לפני פניו"). לשיטתו, בפסוק שלנו דווקא הקבלה צריכה להיות בימין, ואילו הנתניה כשרה גם בשמאל.

3. צדוק הכהן קמץ המנחה ביד שמאל. האם המנחה פסולה?

כללים לקביעת עבודה בימין

הגמרא מנסה לקבוע כלל מתי עבודה דורשת יד ימין.

- הכלל של רבה בר בר חנה בשם רבי יוחנן: "כל מקום שנאמר 'אצבע' ו'כהונה' (הכהן או הכהנים) – אינה אלא ימין".
- **בירור הכלל:**
- **הבנה ראשונית ודחייתה:** בהתחלה, הגמרא מבינה שצריך את שני התנאים יחד. אבל היא דוחה זאת מקמיצה, שבה נאמרה רק "כהונה" ובכל זאת היא בימין.
- **הכלל המתוקן: רבא מתקן:** "או אצבע או כהונה".
- **קושיה על הכלל המתוקן ויישוב דעת רבי שמעון:**
- **הקושיה: אביי מקשה** מהולכת איברים (שנעשית בשמאל למרות שנאמר "כהן") ומקבלה (שבה **רבי שמעון** מכשיר בשמאל).
- **הגמרא מתרצת** סופית שלדעת **רבי שמעון** הכלל חל רק על עבודה המעכבת כפרה (כמו הזאת מצורע או קמיצה, אבל לא הקטרת איברים).
- ושהכלל שונה: 'אצבע' לבדה מספיקה לחייב ימין, אבל 'כהונה' לבדה לא מספיקה ודורשת גם 'אצבע'. לכן בקבלה, שבה נאמר רק 'כהן', העבודה כשרה בשמאל, והסיבה שנאמר שם 'הכהן' היא כדי ללמד שנדרשים בגדי כהונה. {אמנם **הגמרא מקשה** על כך מזריקה, שבמשנה נראה ש**רבי שמעון** מודה שהיא בימין למרות שנאמר בה רק 'כהן'. אבל **אביי** מתרץ ש**רבי שמעון** אכן חולק גם בזריקה, כפי שמופיע בברייתא}.
- הצורך בלימודים המיוחדים (גזירות שוות):

- לאור הכלל של **רבה בר בר חנה** בשם **רבי יוחנן** ("או אצבע או כהונה"), הגמרא **שואלת** מדוע **רבא** (במסכת מנחות) נזקק לגזירה שווה מיוחדת ("ד-יד") ממצורע, כדי ללמוד שקמיצה היא בימין? הרי בקמיצה נאמר "כהן"!
- הגמרא **מתרצת** שצריך שני לימודים נפרדים: הכלל של **רבה בר בר חנה** מלמד על הקמיצה עצמה, והגזירה השווה מלמדת על קידוש הקומץ בכלי שרת, שצריך להחזיק את הכלי ביד ימין.
- **בירור שיטת רבי שמעון (בתחילת דף כ"ה):** הגמרא מבררת בתחילת הדף הבא מדוע **רבי שמעון** יצטרך את הגזירה השווה של **רבא**? הרי לעניין הקמיצה עצמה הוא לא צריך פסוק (כי יש לו לימוד מיוחד למנחה מ"קדש קדשים היא כחטאת וכאשם"), והוא גם סובר שאין צורך בקידוש הקומץ בכלי (או שמכשיר זאת בשמאל). הגמרא מסיקה שלפי **רבי שמעון**, הגזירה השווה נצרכת למנחת חוטא. מכיוון שמנחה זו לא "מהודרת" (בלי שמן ולבונה), היינו חושבים שמותר לקמוץ אותה גם בשמאל, ולכן באה הגזירה השווה ללמד שגם היא בימין.